

# הרגל של אשתי כואבת לנו - הזור הוא

כבר חשבתי שאין סיפורים חדשים לספר על ר' אריה לוי

במצוות מזוזה: רש"י ורבונו תם נחלקו האם המזוזה צריכה להיות עומדת ישר או שוכבת. להלכה נפסקה פשרה בין שיטת רש"י ושיטת רבנו תם - לקבוע את המזוזה באלכסון. למה? כי המזוזה היא השמירה על הבית, וחז"ל רוצים ללמד אותנו שגם הבית צריך להתנהל תמיד באופן של הסכמה ופשרה בין הצדדים". ועוד בענייני זוגיות: חתן אחד הגיע לפני חתונתו אל הרב אהרן יעקובוביץ', חתנו של ר' אריה לוי, כדי להזמין אותו לשמחה ולהתברך מפיו. הוא ציפה גם לקבל איזו עצה טובה לקראת החיים החדשים. להפתעתו נתן לו הרב הדרכה שכמותה לא נתן אף מדריך נישואין: "ממחר", אמר לו, "אתה תתחיל בעזרת השם להתעטף בטלית. כשאתה מתעטף בטלית, אחרי הברכה, שים לב לא לפגוע עם הציציות באדם שעומד לצידך בבית הכנסת".

5 את אמירת חז"ל "טוב המלכין שיניים לחברו יותר ממשקהו חלב", הסביר ר' אריה כך: נתאר לעצמנו שבבוקרו של חג השבועות, כשאלפים יוצאים מהכותל אחרי תפילת ותיקין ופונים כל אחד לדרכו, אחרי לילה של לימוד אינטנסיבי ותפילה ארוכה - עומד בכניסה בעל חסד עם כד חלב גדול ומחלק לכל עובר ושב כוס חלב צונן (נראה לי שצריך לעדכן את המשל לכד איים-קפה ענקי). הוא הרי עשה חסד גדול עם המתפללים, מן הסתם ידברו אחר כך ברחוב על מעשהו הנשגב בהתפעלות, אבל כעבור זמן קצר יישכח כל העניין. לעומת זאת, אדם שנוסע באוטובוס, וכשעלה הוא התמהמה מעט, והנהג גער בו והכלימו ברבים על כך שהוא מעכב את כולם, מצב רוחו יירד פלאים ולעיתים זה עלול להימשך כל היום. אבל אם כאשר הוא בא לביתו קיבלו אותו בני הבית במאור פנים ובחיוך, קבלת הפנים הזאת יכולה לשפר את מצב רוחו מיידית ולהשכיח ממנו את שאירע קודם. כוס חלב גורמת לאדם הנאה רגעית נשכחת. שיפור ההרגשה, לעומת זאת, הוא מצב שיכול להימשך לאורך זמן. ולכן, טוב המלכין שיניים לחברו ממשקהו חלב.

6 ואם כבר הזכרנו את הכותל, הרב אברהם יצחק נריה, בנו של הרב משה צבי נריה, סיפר: "זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים הגעתי לכותל המערבי בשעת בוקר מוקדמת. פגשתי שם את ר' אריה לוי וצ"ל. הצבעתי על הכותל ואמרתי לו: 'אם הקב"ה יכול היה לתת לנו כזה דבר גדול, על אף שאיננו זכאים לו, הרי הוא יכול לתת לנו גם יותר...'. ענה ר' אריה: 'אל תאמר איננו זכאים. היחיד יכול לומר על עצמו שאינו זכאי, אבל בנוגע לכלל, עלינו לדעת כי אין אנו יכולים להעריך כלל את זכויותיהם של כלל ישראל'".

7 "חושבים אתם שר' אריה היה תמיד רך כקנה? בוודאי שלא", אמר הרב דב יפה והסביר: "מקובלנו כי מי שאינו יודע לומר לחברו 'לא' כשצריך, גם ליצרו הרע לא יודע לומר 'לא'". ואילו ר' אריה ידע היטב לומר ליצרו 'לא'!". כלומר, ר' אריה לוי לא היה סתם סבא טוב עם זקן לבן שרק מלטף ומחלק סוכריות ברחובות ירושלים. הוא ידע לחנך, להעמיד במקום, לעמוד על עקרונות.

והנה דוגמה: כולם מספרים שוב ושוב את הסיפור המפורסם על אותו אדם שהלך גלוי ראש ברחוב, ולפתע בא מולו ר' אריה. הוא חש שלא בנוח, ור' אריה הרגיע אותו ואמר: "אני איש נמוך קומה. אני רואה רק עד גובה הלב ולא מסתכל מה יש על הראש". בספר מופיע סיפור אחר שקשור בכיפה, שממנו אפשר ללמוד שכשהיה צריך ר' אריה הגיב גם אחרת, תלוי בראש שהיה גלוי: "פעם אחת הוזמן ר' אריה לתל אביב כדי לשמש כסנדק בברית מילה של אחד מראשי המחתרות. במהלך האירוע הבחין באחד הנוכחים שגדל בבית דתי ופרק מעליו עול מצוות. ביקש ר' אריה מבנו, הרב שמחה שלמה, לקרוא לו. אותו אדם חיפש כיפה להניח על ראשו וניגש אל הרב. ר' אריה נוף בו: 'יודע אתה כמה אביך מסר את נפשו לבוא אליך כל שבת ושבת, כשהיית בבית הסוהר? איך אתה מעז לחלל שבת ולהתנהג נגד כל מה שחינך אותך אביך?!' כך הוכיח אותו. דברי המוסר חדרו לליבו ולבסוף חזר בתשובה והקים בית דתי. אחד מבניו אף הפך לדיין".

ועוד סקופ: מי שחושב שר' אריה לוי נולד ר' אריה לוי, שיקרא את הציטוט הבא: "ברגע של גילוי לב אמר פעם ר' אריה לנכדו הרב דוד לוי, כי על כל מידה ומידה שלו עמל שנים רבות. 'שום דבר לא בא לי בקלות', הוא הוסיף".

8 בספר יש לא רק מאות סיפורים כאלה, אלא גם חלק של מאמרים, מכתבים ודרשות שכתב ר' אריה (כמו למשל התכתבויות שלו עם מנחם בגין ועם אבא אחימאיר, או ההספד שנשא על הרב קוק). אבל נסיים בהספד שנכתב עליו. כך כתב הסופר הרב דוד זריצקי על ר' אריה, אחרי פטירתו: "לראשונה, הלך הרב הצדיק ר' אריה לוי וצ"ל לעולמו. כי הרי במשך כל שנותיו, או מרבית שנותיו עלי אדמות, הוא הלך דווקא לעולמותיהם של אחרים. את עולמו הפרטי, כמדומה לי, לא הכיר. הצטמצם עולמו בפירוים שנשארו לו, אחרי שנתן את הכול לאחרים".

1 יום ראשון בערב, אני עומד להיכנס לתפילת ערבית בגבעת שאול בירושלים, אבל מתעכב עוד רגע ברכב. ברדיו נשמעים דיווחים ראשונים על חגיגות השחרור של הנערים מקפריסין, ובמקביל דיווחים ראשונים על סיפור מצמרר: יהודי רצח יהודי ברמלה בגלל ריב על מקום חניה.

תראו, אני לא סתיו שפיר. אני לא אומר שהמדינה בוערת. ברוך השם, יש הרבה דברים טובים במדינה ובמציאות חיינו. אבל משהו בשני המקרים האלה היה פשוט מטלטל. מצד אחד מדובר במקרי קצה - הרי יש נערים נפלאים במדינת ישראל - אבל מצד שני אי אפשר לומר שהסיפור בקפריסין הגיע משום מקום. מאמרים שנכתבו בשבוע האחרון על ידי אנשי חינוך חילוניים מובהקים מלמדים שהאירוע הזה מייצג אולי אפילו יותר ממה שהיינו חושבים.

ובאשר לרמלה, כדי להבין שיש אלימות בכבישים לא צריך מאמרים. את זה רואה כל מי שנוהג בכבישי ישראל. אז נכון, מאוד נדיר שזה נגמר בפתיחה באש, אבל רק בשבוע האחרון דווח על עוד שני מקרי אלימות קשים ביותר בגלל מריבה מטופשת בכביש, שהגיעו עד כדי דקירה של נהג בסכין יפנית בתל אביב (ברחוב מסילת ישרים!) וחבטות עזות בראשו של נהג בעזרת קסדה של אופנוען וועם בקריית גת (ברחוב אורחות צדיקים! לא, סתם. אני לא זוכר באיזה רחוב).

כאמור, החיבור של שני הסיפורים האלה באותה מהדורת חדשות פשוט דכך אותי. אולי גם משהו בעיתוי של ימי בין המצרים, וההקבלה להתדרדרות המוסרית של הימים ההם, הוסיפו לתחושות הקשות. אני לא איוה צדיק שאומר תיקון חצות וחושב על גלות השכינה. אבל באמת, לאן הגענו? מתי נתעורר? מתי יגיע המהפך? לא הפוליטי. לעם ישראל יש חזון הרבה יותר גדול מאשר גוש ימין חזק שמנצח את השמאל.

2 ואז דפק פתאום מישהו על החלון שלצדי. ברגע הראשון נבהלתי. מה קרה? חסמתי חניה של מישהו? אני כבר זז, לא לירות! אבל הוא סימן לי בחיוך שאפתח את החלון, והגיש לי ספר שתמונה גדולה של ר' אריה לוי לומד מול סטנדר ישן, מעטרת את כריכתו. 'דרך אבות' - אורחות חיים לאור דמותו ומורשתו של הצדיק ר' אריה לוי וצ"ל ומשפחתו, מסודרים על מסכת אבות'. מתברר שהאיש שהתדפק על חלוני, הרב יחיאל שטרנברג, הוא זה שכתב את הספר, שיצא לאור לאחרונה. "האמת היא שלפני כמה ימים חיפשתי את הכתובת שלך כדי לשלוח לך אותו, והנה פתאום אני יוצא מהבניין פה ורואה אותך חונה בדיוק מול הכניסה לבית שלי". בירכתי אותו על הספר החדש, בירכתי אותו על שחשך לי את ההמתנה בתור לחבילות בדואר, והצצתי, רק הצצתי, בספר. אחרי כמה דקות, הבנתי שכדאי לי לעצור כאן ועכשיו וללכת להתפלל ערבית, אחרת זה ייגמר בקריאה עד שיעלה עמוד השחר.

דורות שלמים גדלו על דמותו של ר' אריה לוי, בזכות ספרו המיתולוגי של שמחה רו, 'איש צדיק היה'. על כמה ספרים אפשר להגיד "מיתולוגי" כמו על הספר הזה? על כמה ספרים אפשר להגיד "ש"שום ספרייה יהודית אינה שלמה בלעדיו" כמו על הספר הזה? אולי משום כך לא נכתבו ספרים מקיפים נוספים על דמותו הנערצת של ר' אריה לוי (חוץ מספר ההמשך של רו עצמו, 'צדיק יסוד עולם'). והנה 50 שנה, בדיוק, אחרי פטירתו של ר' אריה, יצא שטרנברג, שעסק עד כה בהוצאה לאור של פירושו של ר' אריה לוי לשישה סדרי משנה, למסע בעקבות דמותו. הוא ישב במשך מאות שעות עם בני משפחתו, נבר בארכיונים וגילה סיפורים חדשים ונפלאים שעוד לא סופרו על ר' אריה לוי. הרגל של אשתי כואבת לנו, הדור הבא.

3 טוב, טעימות? האמת היא שהיה קשה לבחור. הכול מרגש ומעניין ועסיסי ומחזק. ולא רק סיפורים ואנקדוטות יש בספר, אלא גם מימרות של ר' אריה ועליו. אולי נתחיל בעלייה שלו לארץ בחורף 1905. כשהגיע ר' אריה לארץ ישראל הוא נישק את אדמתה וקרא בהתרגשות את הפסוק מתהילים "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". בהזדמנות אחרת אמר את הרעיון הבא: הגמרא בדף האחרון של מסכת כתובות מספרת שרבי חייא בר גמא התגלגל על עפרה של ארץ ישראל כדי לקיים מה שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". בפירושו שם, רש"י חזר והעתיק את לשון הפסוק המובא בגמרא, מבלי להוסיף דבר. פשוט הביא את הפסוק כמות שהוא. כנראה כוונת רש"י, הסביר ר' אריה, ללמד אותנו שלא די שהאדם יאמר את הפסוק, אלא צריך לחוש בעצמו הרגשה זו, שהוא מחבב את ארץ ישראל. לפני כל הפירושים, רש"י בעצם אומר לנו לעצור ולשים לב לפסוק עצמו.

4 זמן קצר אחרי שעלה ארצה, התחתן ר' אריה עם ציפורה חנה. המנהג היה שבחדר הייחוד החתן נותן לכלה מתנה. ר' אריה היה עני מרוד. הוא אמר לכלתו שהמתנה שייתן לה היא שלא יתווכח איתה לעולם בעניינים ממוניים, ושכלל ויכוח שיהיה - יגיע לפשרה. הכלה הצעירה התרגשה והחליטה שגם היא נותנת את אותה מתנה בחזרה לחתן. בספר מובא רעיון בשם בנם של החתן והכלה, הרב שמחה שלמה: "בדיני ממונות, ההלכה היא שאפשר לעשות פשרה ואף מצווה על הדיינים לפתוח בפשרה, כי בפשרה שני בעלי הדין יוצאים מרוצים ובשלום, בניגוד לפסק דין שמכריע לטובת צד אחד. לעומת זאת, בשאר דיני התורה לא מצינו את העניין של פשרה. אדרבה, צריך לדרקדק בהלכה ולא לחפש פשרות, מלבד

ואז דפק פתאום מישהו על חלון הרכב. ברגע הראשון נבהלתי. מה קרה? חסמתי חניה? אני כבר זז, לא לירות! אבל הוא סימן לי בחיוך שאפתח את החלון, והגיש לי ספר